

Täysistunto

Tiistai 10.12.2024 klo 22.10—1.47

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 175/2024 vp

Valiokunnan mietintö YmVM 11/2024 vp

Toinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelu. Edustaja Kallio, olkaa hyvä.

Keskustelu

0.40 **Vesa Kallio kesk:** Arvoisa puhemies! Ympäristövaliokunnan antamassa mietinnössä käsitellyssä olevaan hallituksen esitykseen todetaan seuraava varsin oleellinen lause, mikä julkisessa keskustelussa on jäänyt liian vähälle huomiolle: ”Oikeuskäytäntö ei myöskään olennaisesti muutu, vaan koska EU-tuomioistuimen ratkaisusta ilmeneviä tulkintaperiaatteita on jo nyt noudatettava, hallituksen esityksellä kirjataan vallitseva oikeustila lakiin.”

Arvoisa puhemies! Vaikka vallitseva oikeustila nyt kirjataan kansalliseen lainsäädäntöön, eivät kaikki asian ympärillä esitetyt huolenaiheet ole täysin kuitenkaan perusteettomia. Lukuisa määrä näistä huolenaiheista sai kuitenkin perustellut selvitykset valiokunnan laajassa asiantuntijakuulemisessa, eikä niitä ole syytä kyseenalaistaa. Nyt ei myöskään muuteta ympäristönsuojelulain tai vesilain mukaisen luvan tarkistamista koskevia säännöksiä eikä sen myötä lupien muuttamisen soveltamiskäytäntöä. On kuitenkin hyvä huomioida, että lakiesityksen käsittelyn yhteydessä käydyissä asiantuntijakuulemisissa tuotiin esille seuraava: ”Missä poikkeus myönnetään, vesien tila muuttuu sekä tulee vaalia luonnontilassa olevia vesistöjä.” Eli meidän tulee vaalia luonnontilassa olevia vesistöjä. Siellä, minne myönnämme poikkeukset, myös vesistön tila voi muuttua. On siten ilmeistä, että mahdollisesti myönnettävät poikkeukset — siis mahdollisesti myönnettävät poikkeukset — vaarantavat ympäristötavoitteet.

Arvoisa puhemies! Keskustassa tunnistamme kuitenkin myös tarpeet nopeuttaa tiettyjä lupamenettelyjä. Vesienhoidon ympäristötavoitteista poikkeaminen on aina erityistilanne, ja siksi sääntelyn on oltava tiukkaa. Poikkeamisesta ei voi eikä saa tulla vallitseva käytäntö. Nykyinen viranomaisille annettu harkintavalta poikkeusten soveltamisessa tulisi säilyttää. Viranomaisia ei tule velvoittaa esittämään vesimuodostumille alennettuja tilatavoitteita tai niiden saavuttamisen määräaikojen pidennyksiä silloin, kun säännösten mukaiset edellytykset täyttyvät. Ympäristötavoitteiden lieventämistä tai määräaikojen pidentämistä ei tule tehdä ennen kuin kaikki vesienhoidon toimenpideohjelmissa esitetyt toimenpiteet

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

on tehty. Toimenpiteiden velvoittavuutta on ensisijaisesti vahvistettava. Hankekohtaisen poikkeaman käyttö ei myöskään saa lisätä saman vesialueen muilta toimijoilta vaadittavia vesienhoidon eikä tulevan ennallistamissuunnitelman toimenpiteitä.

Arvoisa puhemies! Lupakäsittelyn yhteydessä tehtävä vaikutusarvioiden tarkastelu aluehallintovirastoissa ja erityisesti ympäristötavoitteiden lieventämiseen liittyvä tarkastelu ely-keskuksissa edellyttävät merkittävää työpanosta. On ensiarvoisen tärkeää, että päätöksenteon resurssit turvataan. Tosiasioihin perustuva laadukas ja läpinäkyvä päätöksenteko parantaa mahdollisten hankkeiden hyväksyttävyyttä.

Edellä olevan perusteella keskusta esittää vastalauseita lakiehdotukseen sekä ehdotamme, että hyväksytään yksi lausuma.

Vastalauseen lausumaehdotus kuuluu: ”Eduskunta edellyttää, että lupakäsittelyn yhteydessä tehtävä vaikutusarvioiden tarkastelu aluehallintovirastoissa ja ympäristötavoitteiden lieventämiseen liittyvä tarkastelu ely-keskuksissa turvataan riittäväillä resursseilla.” — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Perholehto, olkaa hyvä.

0.44 Pinja Perholehto sd: Arvoisa puhemies! Tämän hallituksen esityksen ykköskäsittelyssä jo sanoin, että sekä ympäristövaliokunnan kuulemisten aikana täällä istuntosalissa että yhteiskunnassa laajemmin on ihan aiheesta herännyt huoli siitä, mihin suuntaan Suomen vesiensuojelua kokonaisuutena nyt viedään. Tällä hetkellä jo tiedetään, ettei Suomi tule saavuttamaan vesipuitedirektiivin mukaisia vesien tilaa koskevia tavoitteita vuoden 2027 määräaikaan mennessä. Jos tähän tavoitteeseen haluttaisiin päästä, edellyttäisi vesiensuojelun ja niiden hyvän tilan saavuttaminen paitsi poliittista tahtoa myös taloudellisia resursseja ja parempaa sääntelyä, ja nämä puolestaan edellyttävät riittävän ja osaavan henkilöstön ja ajantasaisen tiedonsaannin varmistamista luvituksen puolella.

Me teimme ympäristövaliokunnassa lausumavastalauseen, jonka ensimmäinen osa koskee juuri tätä asiaa eli siis tietopohjaisen päätöksenteon resurssien turvaamista. Mitä vähemmän euroja on jaossa, sen vaikuttavammin ne tulisi käyttää, ja tietoon perustuva päätöksenteko on aina ainoa oikea vastuullinen tapa toimia myös silloin, kun keskustellaan luvituksesta.

Toinen osa vastalauseita koskee lunastamattomia lupauksia. Hallitus antoi kautensa alussa kaksi keskeistä vesiensuojeluun liittyvää sitoumusta: vesilain uudistaminen ja Palokin koskien vapauttaminen. Kumpaakaan näistä odotetuista ja isosti liputetuista lupauksista ei ole näkynyt eikä kuulunut. Esitimme siksi lausumaa, jolla eduskunta edellyttäisi vesilain uudistamista siten, että suojeltaviin luontotyyppeihin sisällytetään pienvesistöt, kuten kalkkilammet, lähteiköt ja muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevat purot. Samalla tulisi laajentaa lisäksi kalatalousvelvoitteet myös vanhoihin vesitalouslupiin. Se olisi tärkeä teko uhanalaisten vaelluskalakantojen suojelemiseksi. Ja kolmas mutta ei lainkaan vähäisin lausumaesitys koski ekologisen kompensaation mahdollistamista myös vesilain mukaisissa hankkeissa.

Jos hallitus haluaa aidosti vaikuttaa positiivisesti vesien tilaan ja saavuttaa vesipuitedirektiivin tavoitteet, tulisi sen viipymättä sekä varmistaa siis resurssien riittävyys, uudistaa vesilakia että ryhtyä soveltamaan ekologista kompensaatiota pikaisella aikataululla.

Puhemies! Teen näin ollen vastalauseen 1 mukaiset kolme lausumaehdotusta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hanna Räsänen, olkaa hyvä.

0.47 **Hanna Räsänen kesk:** Arvoisa puhemies! Kannastaan edustaja Kallion tekemää vastalausesta ja sen mukaista lausumaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Elo, olkaa hyvä.

0.47 **Tiina Elo vihr:** Arvoisa puhemies! Suomessa on tehty pitkään töitä vesistöjen tilan parantamiseksi, mutta muutos on valitettavan hidasta. Meidän vesistöt ovat matalia ja herkkiä pilaantumiselle, ja tilannetta huonontaa osaltaan ilmaston kuumeneminen. Siksi vesiensuojeluun pitäisi nyt satsata merkittävästi nykyistä enemmän.

Suomi on sitoutunut vesiensä vähintään hyvän tilan saavuttamiseen, mutta tavoitevuotta on potkittu eteenpäin kerta toisensa jälkeen. Alun perin hyvä tila piti saavuttaa vuonna 2015, ja tällä hetkellä tavoitevuosi on tosiaan 2027. No, Orpon hallitus leikkaa vesiensuojelun rahoituksesta eikä tee lainkaan riittäviä toimia maa- ja metsätalouden kuormituksen vähentämiseksi. Tämä on todella vakavaa ja huolestuttavaa.

Tämä hallituksen esitys, jolla nyt sallitaan erinomaisessa tilassa olevien vesien heikentäminen hyvään tilaan, kun kyse on vihreän siirtymän hankkeesta, on herättänyt paljon huolta kansalaisissa ja ihan syystä. On sinänsä tärkeää, että vesien tilan ympäristötavoitteet ja heikentämiskielto nyt kirjataan lakiin, mutta Orpon hallitus on valinnut linjan, että Suomi ottaa kaikki EU-direktiivin mahdollistamat joustot käyttöön. Tätä vihreät eivät voi kannattaa. Kun tämä yhdistyy hallituksen päätökseen leikata merkittävästi vesiensuojelusta sekä muihin vesistöjen tilaa heikentäviin päätöksiin, kuten esimerkiksi fosforiasetuksen lantapoikkeuksen jatkamiseen, on huoli vesistöjen tilasta perusteltu.

Arvoisa puhemies! Vihreä siirtymä ja fossiilisista irtautuminen vaatii mineraaleja ja akkuja, ja Suomessa on vireillä useita kaivos- ja akkutehdashankkeita. Siksi nyt on äärimmäisen tärkeää varmistaa, että vesiensuojelun sääntelyä ei heikennetä vaan vahvistetaan. Erinomaisessa tilassa olevia vesiämme on vaalittava ja päätöksenteossa on noudatettava varovaisuusperiaatetta.

Suomen lainsäädäntöön tarvitaan viipymättä raja-arvot sulfaatile ja ksantaateille. Akku- ja kaivosteollisuus tuottaa näitä ympäristölle vaarallisia aineita korkeina pitoisuuksina vesistöihimme. Pian 20 vuotta vanha asetus vesiympäristölle vaarallisista ja haitallisista aineista on tarpeen päivittää. Puhdistustekniikka on olemassa, mutta sääntely ja tahtotila puuttuu. Mallia voi ottaa Ruotsista, jossa raja-arvot ovat tiukat ja akkuteollisuus kierrättää sulfaatin lannoitteeksi.

Vihreän siirtymän edistäminen on tärkeää, mutta sitä ei pidä tehdä vesistöjemme kustannuksella. Haluan tässä yhteydessä kiittää kansalaisaktiiveja ja järjestöjä, kuten ”Puhtaan meren puolesta” ja ”Saimaa ilman kaivoksia” -toimijoita, jotka ovat aktiivisesti nostaneet esiin vesiensuojelun epäkohtia ja puhtaiden vesiemme merkitystä.

Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että vihreiden varsin maltilliset muutosesitykset eivät hallitukselle kelvanneet. Niillä olisi voitu osaltaan varmistaa, että poikkeuksien käyttö olisi aina viimesijaisista ja todella tiukkojen ehtojen takana.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Krista Mikkonen, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

0.50 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Tämä esillä oleva laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä oli jo viime viikolla ensimmäisessä käsittelyssä, ja käytin jo silloin puheenvuoron mutta halusin tulla nyt vielä puhumaan tästä, koska pidän tätä lakia äärimmäisen tärkeänä ja olen huolestunut siitä, että ne poikkeukset, mitä viime viikolla tähän ehdotimme ja mistä äänestimme, eivät menneet läpi.

Niin kuin tässä on edellä tullut esille, tällä lailla viedään vesipuitedirektiiviä meidän kansalliseen lainsäädäntöön, mutta sitä viedään nyt tavalla, joka mielestäni ei huomioi riittävästi meidän vesiluonnon herkkyyksiä, ja sen takia valitettavasti en voi tätä lainsäädäntöä nyt kannattaa tällaisenaan ja esitänkin näiden lakien hylkäämistä. Vihreät todellakin olisivat halunneet näitä muutoksia tämän lainsäädännön pykäliin niin, että todella varmistaisimme, että silloin, kun näitä poikkeuksia mahdollisesti otettaisiin käyttöön, tehtäisiin kansallista harkintaa, mikä tässä on poissuljettu, ja myös varmistettaisiin, että näiden hankkeiden, jotka mahdollisen poikkeuksen saisivat, täytyy noudattaa tätä ei merkittävää haittaa -periaatetta.

Sen lisäksi olisimme halunneet, että silloin kun hankkeelle myönnetään poikkeus heikentää erinomaista ekologista vesientilaa niin, että se laskee hyvään, niin tällainen muutos saisi olla vain väliaikainen, jolloin se olisi mahdollistanut esimerkiksi tietyt ennallistamishankkeet, jotka sitten väliaikaisesti olisivat voineet sitä ekologista laatua heikentää mutta sitten pidemmällä tähtäimellä sitä parantaa.

Nyt todellakin hallitus on valinnut sen tien, että on otettu kaikki direktiivin mahdollistamat poikkeukset käyttöön täysimääräisesti ilman kansallista harkintaa, ja kun tiedämme, että meillä Suomessa puhtaat vedet ovat monin tavoin merkityksellisempiä kuin muualla Euroopassa, niin en pidä mitenkään perusteltuna, että Suomi ottaisi nämä kaikki poikkeukset täysimääräisesti käyttöön.

Samanaikaisesti tiedämme, että erilaisia puhtaan siirtymän hankkeita tarvitaan, ja nyt EU-lainsäädännöstä tulee paljon suoraan määritelmiä siitä, että tällaiset erilaiset puhtaan siirtymän hankkeet ovat erittäin tärkeän yleisen edun mukaisia. Nyt jos me otamme tämän erittäin tärkeän yleisen edun suoraan käyttöön niin, että emme sisällytä siihen kansallista harkintaa näitten poikkeuksien osalta, niin me emme riittävästi huolehdi vesistämme.

Silloin, kun kriittisten mineraalien asetuksista EU:ssa keskusteltiin viime syksynä, itse asiassa aika moni esitystä puoltanut meppi oli sitä mieltä, että siitä huolimatta, että he sitä asetusta puolsivat, heidän perustelunaan oli, että sitten kansallisesti voisimme viime kädessä laittaa ehtoja siihen, milloin näille kriittisten mineraalien asetuksen mukaisille hankkeille annetaan lupa. No, nyt on se hetki, kun niitä ehtoja pitäisi laittaa. Elikkä nyt meidän pitäisi laittaa tähän lainsäädäntöön ehdot, että kun esimerkiksi tällainen erittäin tärkeä etu kriittisten mineraalien asetuksen mukaisesti näille kaivoshankkeille annetaan haettaessa, niin silloin me samanaikaisesti kuitenkin varmistaisimme, että nämä hankkeet eivät aiheuta enempi haittaa kuin hyötyä, mutta tällaista pykälämuutosehdotusta hallitus ei ollut valmis ottamaan tähän lakiesitykseen.

No, toisekseen me emme tällä asetuksella kuitenkaan vie lainsäädäntöön täysin sitä vesipuitedirektiivin vaatimusta. Suomihan on paraikaa rikkomismenettelyssä EU:n suhteen siitä, että emme ole saavuttaneet tätä vesien hyvää tilaa, ja yksi syy, miksi emme ole sitä saavuttaneet, on se, että meiltä puuttuu lainsäädäntö siitä, että pystyisimme päivittämään vanhoja ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisia lupia erilaisista päästörajoituksista, mitä vesiin aiheutuu. Meidän olisi nyt pitänyt tällä samalla hankkeella, kun tätä lainsäädäntöä muutettiin vesipuitedirektiivin vaatimusten mukaiseksi, tehdä myös ne muutokset, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

nämä päivitykset olisivat jatkossa mahdollisia. Sen takia lausumissa olemmekin esittäneet, että hallitus tuo viipymättä esityksen, jolla ympäristönsuojelulaki ja vesilaki päivitetään vesipuitedirektiivin mukaisiksi siten, että ympäristö- ja vesilupien päivittäminen on mahdollista. Lisäksi olemme vastalauseessamme esittäneet toista lausumaa, jolla edellytetään, että ekologisen kompensaation lainsäädäntöä kehitetään niin, että se tulee osaksi ympäristö- ja vesilupia.

Näin ollen nyt sitten ehdotankin näitä vastalauseen mukaisia lausumiamme ja sen lisäksi esitän näiden lakien, mitä tämä esitys koskee, hylkäämistä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kivelä, olkaa hyvä.

0.56 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Itsekin pidin tästä jo useamman puheenvuoron ensimmäisessä käsittelyssä, mutta kommentoin vielä muutamaa asiaa.

Eli ihan lyhyesti: suurin ongelma tässä hallituksen esityksessä on tosiaan se, että hallitus on halunnut sisällyttää kaikki ne direktiivin sallimat poikkeusmenettelyt ja sisällyttää ne vielä täysimääräisinä meidän omaan kansalliseen lainsäädäntöömme. Itse en tätä voi kannattaa, ja siksi sen sijaan kannatan edustaja Mikkosen esitystä, että lakiehdotus hylätään. Lisäksi kannatan myös, että hyväksytään vastalauseen 3 mukaiset kaksi lausumaehdotusta.

Näistä lausumista vielä sen verran, että tämä ensimmäinen tosiaan koskee sitä, että ympäristönsuojelulaki ja vesilaki päivitetäisiin vesipuitedirektiivin mukaisiksi siten, että ympäristö- ja vesilupien päivittäminen olisi mahdollista. Toinen lausuma koskee sitä, että ekologisen kompensaation lainsäädäntöä kehitetään niin, että se tulee osaksi ympäristö- ja vesilupia. Eli nämä molemmat ovat erittäin tärkeitä ja tarpeellisia esityksiä.

Tässä ensimmäisessä lausumassa käsitellään sitä, kuinka hallituksen esityksessä ei ehdoteta näiden olemassa olevien lupien päivittämistä, jotta vesien tilan ympäristötavoitteisiin päästäisiin. Tämä olisi kyllä erityisen tärkeää, ja tämä oli se, mitä asiantuntijakuulemisissa kuultiin ja mistä valiokunnassakin paljon keskusteltiin. Osittain on myös huoli siitä, että nämä olemassa olevat luvat hidastavat sitten tätä vihreää siirtymää, koska niiden uusien lupien tarkastelu on tiukempaa, kun nämä vanhat luvat aiheuttavat jo niin paljon kuormitusta. Eli olisi tärkeää, että voidaan tarkastella myös näiden olemassa olevien lupien aiheuttamaa kuormitusta.

Kuten tässä vastalauseessa tuodaan esille, niin Euroopan komissio on tosiaan jo aloittanut tämän rikkomusmenettelyn Suomea vastaan, ja yksi peruste siellä on se, että näitä ympäristö- ja vesilupien määräaikaistarkastuksia ei ole tehty vesipuitedirektiivin mukaisesti. Eli haluamme tässä korostaa sitä, että tämä olisi pitänyt korjata tämän lakiesityksen yhteydessä.

Sitten vielä tästä toisesta lausumasta, joka siis käytännössä vaatii sitä, että haitat olisi kompensoitava. Me ollaan puhuttu paljon ekologisesta kompensaatiosta, mutta kun annetaan lupa saastuttaa ja heikentää vesistöjen tilaa, niin vähintä, mitä pitäisi tehdä, on se, että vaaditaan sitten sen ympäristön tai veden tilan parantamista toisaalla. Se varmistaisi sen, ettei sitten tämä kokonaistilanne heikkene.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Malm, olkaa hyvä.

1.00 Niina Malm sd: Arvoisa herra puhemies! Tähän yhteyteen on pakko myöskin sen verran sanoa itse, että kun puhutaan vesistä ja vesistöjen puhtaudesta, niin usein unohtuu

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

— vaikka ollaankin kiinni kansainvälisissä sopimuksissa — myös se, että meillä on kansainvälisiä vesistöjä, ja tässä maailmanajassa niiden rooli on varsin suuri.

Imatralla on Immalanjärvi, josta yksi osanen on jäänyt sinne, yksi lahukka, rajanvedon yhteydessä sopivasti Venäjän puolelle, ja myöskin Unterniskanjoki, joka nykyisin laskee Immolasta pois Venäjälle. Aikaisemminhan tämä oli Helisevänvirranjoki, jota muinoin myös viikingit ovat käyttäneet, mutta se on nyt vähän rehevöitynyt. Tätä kautta Immolaan on myös Immalanjärveen syntynyt sisäinen kierto, mutta koska tämä sisäinen kierto on myös osa valtakunnan rajaa ylittävää toimintaa, niin veden rehevöityessä me olemme kyvyttömiä tekemään asialle yhtään mitään, koska rajavesiä säätelee rajavesikomissio yhdessä Suomen ja Venäjän kanssa.

Nämä tilanteet ovat ongelmallisia, ja meillä on, kuten pitääkin olla, EU-lainsäädäntö, mutta silti, kun emme näihin oikein pysty vaikuttamaan, haluaisin myös herätellä tätä salia ajattelemaan sitä, että kun me puhumme tästä itäisestä Suomesta kulmasta tai toisesta, niin meillä on myös nämä luontoarvotkin tässä kokonaisuudessa mukana.

Näillä ajatuksilla kannatan edustaja Perholehdon esityksiä.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.